

7. 03. 2018 ONA PLUS

Stran/Termin: 20

Naslov: Rada bi se še enkrat zbudila

Naklada: 13.650,00

Avtor: Klavdija Miko

Površina/Trajanje: 1.734,39

Rubrika/Oddaja: /

Žanr: POROČILO

Gesla: JAVNA AGENCIJA ZA KNJIGO RS

zapornice z igu spregovorile

rada bi se še enkrat zbudila

V stari graščini na Igu, natančneje na naslovu Na grad 25, ima zdaj začasno bivališče 77 žensk. Njihovo število se spreminja, menjujejo se imena, nekatere prebijejo tam nekaj mesecev, druge nekaj let. Vsem da edini ženski zapor v Sloveniji življenjsko lekcijo. Kdo so? Kaj so storile, da jim je bila odvzeta prostost? Kakšen je njihov svet, z zidovi ločen od zunanjega? Presunljive pripovedi desetih obsojenk, zbrane v knjigi, ki jo je uredila red. prof. dr. Milica Antič Gaber, odstirajo vrata v okolje, kjer je utesnjujoče. A zapora ne polnijo samo »ženske, ki se jim je zgodilo ravno to, za kar so morda mislile, da se prav njim ne more, spet drugim se je zgodilo natanko tisto, kar so že dolgo vedele, da se jim bo, pa niso imele volje, moči ali sploh želje, da bi to preprečile, in so se preprosto prepustile logičnemu nizu dogodkov. Zapor je poln tudi njihovega obžalovanja,« v predgovoru piše pravnik Dino Bauk.

Piše: KLAVDIJA MIKO | Foto: TOMI LOMBAR

20 ONAPLUS MAREC 2018

LAURA

Sedim za štiristo evrov ukradene hrane

Odlomek zgodbe metadonske odvisnice. Vse življenje je imela moške, ki so jo poniževali, zanje je kradla, za nameček so bili agresivni. V zaporu je drugič, prestaja šestnajstmesečno kazen. Mlajša otroka sta v rejništvu, starejša hči je doma.

»Mojim staršem verjetno ni lahko. Mami sem se že opravičila, da mi je žal, ker nisem edinka, kakršno si je verjetno želela. Žal mi je, ker vem, da sem jo v življenju velikokrat razočarala. Velikokrat sem se ji že opravičila, ker nisem takšna, kot si ona želi, da bi bila. Čutim pa, da sem ji trn v peti. Želim si, da bi me nekoč sprejela takšno, kot pač sem. Mi je pa žal za vsak dan, ki ga nisem preživela z njo. Ko pridem ven, bom več z njo.

Čutim, da ne bom dolgo živila. Propalica sem, saj vem, kaj pa sem drugega? Imam tri otroke. To je vse, kar imam. Pa eno neprofitno stanovanje. Saj sploh ne živim. Na socialni pravijo, da si moram najti službo, če hočem dobiti otroke nazaj. Kako naj si jaz s tako kazensko evidenco najdem službo? Kdo me bo pa vzel? Saj bo vsak mislil, da mu bom kradla. In kaj bom torej imela, ko bom prišla ven?! Opet jovo na novo s tristo štiridesetimi evri na mesec. No, mogoče bodo do takrat že dvignili socialno podporo, mogoče na tristo šestdeset. Pa živi s tem.

Delati ne morem. Toliko let sem že na metadonu, da bi se lahko invalidsko upokojila. Na zavodu me hočejo na vsak način spraviti v mirovanje. Ampak, kako naj potem preživim? S temi tristo evri na mesec ne morem ne živeti ne umreti. Nekaj je treba potem še zraven početi. A naj drogo prodajam? Ne, me bodo takoj prijeli. Ostane samo še preprodaja metadona. Preživeti je treba. Mogoče bi morala ukrasti ogromno vsoto. Sedim za štiristo evrov ukradene hrane. Če bi ukradla veliko vsoto, bi vsaj živila na veliki nogi. Ko bi šla domov iz zapora, bi vsaj nekaj imela.

Mogoče bi bilo fajn, da bi nehala z drogo. Jaz se za drogo nekako skrivam. Nočem se spucat, govorim, da bom doživljenjski odvisnik. Strah me je krize in pozabila sem, kako se sploh normalno živi, čeprav si tega zelo želim. Šele kasneje v življenju sem se začela zavedati, da kolikor mi je droga dala, mi je tudi vzela. Sčasoma sem izgubila vse. Želim si, da bi se v življenju še enkrat zbudila, mogoče za cel teden, da bi spet videla, kako to je, ko se zbudiš in ne rabiš metadona.«

LUNA

Človek je zame največje zlo na zemlji

Odlomek pripovedi ženske, ki je bila v zaporu malo več kot dve leti, v tem času je doživela štiri hude izgube. Oporo je našla v svojih otrocih in Bogu. Pravice do pogojnega odpusta ni imela, ker je sedela zaradi goljufije in morala plačati odškodnino.

»Odkar sem v zaporu, sem doživela štiri hude izgube. Še zdaj nisem dojela, da je res. Ko je umrla babica, me je dokončno zlomilo. En del mene je šel z njo. Takrat smo še imeli socialno delavko, ki mi je bila v oporo. V trenutku je bilo vse urejeno, tudi za pogreb, in žal mi je, da nisem šla. Na babičinem pogrebu nisem bila, ker nisem hotela, da bi se ljudje bolj kot z njo ukvarjali z mano in s tem, da sem v zaporu. Ne znam razložiti, to je bila kar težka zadeva. Pri babici sem bila, tik preden je umrla. To je bilo v četrtek, umrla je v petek, izvedela pa sem šele v ponedeljek. Bolečine, ki sem jo takrat čutila, ne privoščim nobenemu, niti najslabšemu človeku na svetu. Po pogrebu so mi omogočili, da sem šla na grob, štiri soobsojenke so mi izrekle sožalje, potem pa se je to nekako pozabilo, od mene se je pričakovalo, da bom kar takoj spet dobre volje, kot da se ni nič zgodilo. Rečem lahko samo, naj takim ljudem Bog pomaga, ker sami si ne morejo.

Tukaj imam eno prijateljico, že od samega začetka. Številne so poskusile vplivati nanjo, ji govorile, da sem hudobna in pokvarjena, da izdajam ljudi, ampak ta ženska je ob tem vstala in rekla: 'Če vam ni prav, da se družim z njo, me pa pustite pri miru.' In ko vidijo, da nanjo ne morejo vplivati, je vse drugače. Ta oseba mi stoji ob strani, lahko se ji zaupam in ji želim, da bi šla čim prej domov. Prav občutim tisto pozitivnost v njej. Občutim pa tudi, kdaj kateri nisem všeč, ampak potem se vprašam, kaj pa mi sploh pomenijo ti ljudje, saj niso moji. Tukaj je vsak dan zase, ne veš, kaj te čaka. Dostikrat se zjočem, ko nihče ne vidi. Pravijo, da se s tem čisti duša. Zelo pomembno je, da me takrat nihče ne vidi. Če si tukaj notri vesela, jim ni prav, če jočeš, spet ni prav. Celo privoščijo ti, da bi še bolj jokala. Spominim se prihoda v zapor, ko sem bila v prehodni sobi, kako smo se ujele. Vedele smo, da smo skupaj v tem. Drugače pa je, ko prideš ven in se prebijaš čez vsak dan posebej. Ni vse slabo, marsikaj je dobrega in tudi marsikaj sem se naučila, če ne drugega, znam zdaj delati ščipalke, ki smo jih delale v delavnici. Ko mi je res hudo, se s prijateljico dobiva v parku in si poveva vse, kar si lahko. Vedno mi stoji ob strani in je edina oseba na gradu, ki me je kdaj vprašala, ali kaj potrebujem. V nesreči spoznaš, kdo je človek in kdo ni. To, kar se je zgodilo nam, se lahko zgodi čisto vsakemu.«

RED. PROF. DR. MILICA ANTIČ GABER, SOCIOLOGINJA

Zaprte ženske nam nastavljajo ogledalo

Po besedah glavne urednice zbornika Začasno bivališče: Na grad 25, Ig – v sklopu projekta Vključujemo in aktiviramo, ki ga sofinancira Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada, založila in izdala pa ga je [Iarna agencija za knjigo RS](#) – je naloga tistih, ki se ukvarjajo z družbo in družbenim, tudi opozarjanje na obstoj marginaliziranih skupin. Dostikrat so to ženske. »Izkušnje prestajanja zaporne kazni je treba brati in misliti na ozadju družbenih struktur, ki pomembno določajo individualne priložnosti in manevrski prostor individualnih življenjskih poti. Tudi zato, da se lepega dne ne bi zbudili za zapahi,« je s sodelujočimi raziskovalkami zapisala v uvodu zbirke desetih zgodb žensk, ki prestajajo kazen v edinem ženskem zaporu v Sloveniji.

Kaj je bil vaš vzgib, da napišete knjigo z zgodbami, ki jih pripovedujejo zaprte ženske?

Knjiga življenjskih zgodb Začasno bivališče: Na grad 25, Ig, je že druga knjiga življenjskih zgodb žensk, ki sem jih doslej izdala, in verjamem, da bom še kakšno. V prvi, Na poti do lastne sobe, je objavljenih dvajset življenjskih zgodb žensk, ki so v Sloveniji našle svoj novi dom, prišle pa so iz različnih delov nekdanje Jugoslavije. Njihove zgodbe imajo pomembno skupno točko – najti zase in za najbližje primeren in človeka vreden življenjski prostor. Ko so me v zapor na Igu v okviru projekta Vključujemo in aktiviramo povabili na pogovor o tej knjigi, se mi je v pripravi na pogovor utrnila ideja, da bi morda lahko naredila tudi knjigo življenjskih zgodb žensk, ki prestajajo kazen zopora. Obe skupini žensk združuje nekaj skupnih točk. Ena je zagotovo vprašanje doma. Iskanje svojega ali boljšega doma; hrepenenje po nečem, čemur rečemo: to je moj dom; kako je živeti, če tega ni. Druga je nevidnost njihovih življenj, problemov in težav. Mimo prvih hodimo, pa jih ne vidimo in jih ne slišimo. Teh drugih pa ne vidimo in ne slišimo, ker so jih odstranili iz našega vidnega polja na rob, v ograjena okolja, jih zaprli za stene gradov, kot je ta na Igu, jih izolirali in le tu in tam v javnost pricurlja kakšna bolj ali manj alarmantna novica.

Katera je ključna sporočilnost izpovedi zapornic z Iga bralkam in bralcem, celotni družbi pravzaprav?

Vsakdo bo po svoje bral njihove zgodbe. Kaj bo v njih videla širša javnost, je težko predvideti. A nekaj sporočil je precej jasnih. Kot denimo: »Ljudi me smo samo ljudje. Vsak človek kdaj naredi kakšno napako; seveda so te različne in nekatere so usodne in me smo jih naredile, zato smo zdaj tu. A to še ne pomeni, da si ne zaslužimo poštenega obravnavanja, človeškega odnosa, druge priložnosti. Tudi me smo ranljive in občutljive za krivice.« Večinaoma izhajajo iz težkih

socijalnih razmer ali pa so se znašle v okoliščinah, ki jih niso same znale ali zmogle kontrolirati, kar jih je tudi zapeljalo, privedlo do dejanj, ki jih zdaj obžalujejo. V njihovih zgodbah je močno izraženo dejstvo, da so bile kot ženske socializirane tako, da morajo potrpeti, se ne smejo upreti, ampak umikati, podrežati, da morajo biti tiho, sebe postavljati v drugi plan, za vsako ceno ohranjati družino, tudi če se dogaja nasilje ipd. Eno najpomembnejših njihovih sporočil je, da je v zaporu premalo osebja, ki bi se z njimi ukvarjalo. Poleg tega čutijo močno željo po pogovorih z ljudmi, ki niso del uradnih zaporskih struktur. Sporočajo, da je morda veliko več problemov med njimi samimi kot v odnosu zaporsko osebje – zaprte ženske. One same so zelo različne in zato ne preseneča, če nam sporočajo, da je težko ostati »normalen« v »nenormalnih« okoliščinah življenja, v kakršnih živijo nekatere krajše obdobje, druge pa daljša obdobja – zapor je le totalna institucija. Vsekakor tudi drži, da dobijo premalo pomoči, da bi si po odhodu iz zapora uredile »normalno« in človeka vredno življenje, ki jih ne bi spet postavilo pred enake ali podobne preizkušnje.

V podobah, ki jih imamo o ženskah, zaprtih v edinem ženskem zaporu pri nas, najbrž mrgoli predsodkov, stereotipov in predvsem posplošenih sodb?

Verjamem, da običajni ljudje nimajo – tudi sama je nisem imela – prave predstave o tem, kaj je zapor in kdo so zaprte osebe. Okrog njih so se ustvarile številne stereotipne podobe zločink, morilk, prevarantk, hudobnic, nasilnic in kar je še podobnega. Da bi vsaj nekoliko razrahljali to stereotipno podobo zaprtih žensk, smo se odločile, da jim prisluhnemo. Naj nam same povedo, kdo so, kakšno je bilo njihovo življenje prej in kako se je spremenilo, ko so prestopile »grajski prag«. Zato je ta knjiga kljub trpkosti

” Za mnogo obsojenk je bila to priložnost, da se izpovedo, za nekatere je bila osvoboditev, češ, zdaj, ko sem povedala, mi je laže. Nekatere bi govorile še; kar je tudi pomembno sporočilo: želijo se pogovarjati – predvsem želijo biti slišane!

zgodb, ki so v njej, lahko poučno gradivo za mnoge, ki se tako ali drugače srečujejo in prihajajo v stik z njimi. Poleg zaporskega osebja so to zagotovo še zaposleni v socialnem delu, odvetništvu, sodstvu, pa še vsi mi, ki kadar koli kakor koli pridemo v stik z osebo, ki je bila v zaporu ali ji to šele preti.

Kako ste osebno doživeli obsojenke, potem ko so se vam odprle in zaupale?

Mislím, da se je med pripovedovalko in menoj ustvaril odnos zaupanja, ki sva ga gojili obe. Predvsem sem jih poslušala, poskušala razumeti, ne pa presojevati ali obsojati. V pripovedovalki sem hotela videti žensko, o kateri prej nisem vedela ničesar, za katero vem le to, da jo je v te prostore privedlo neko dejanje, ki ga družbo obsoja. Vedela pa sem, da nam ima veliko povedati. In res je bilo tako. Mnoge so svojo pripoved začele s stavkom: »Le kje naj začnem, ko imam toliko povedati.« Začele pa so tam, kjer so same presodile, da je prav. Kot pravi direktorica zapora na Igu Tadeja Glavica, so nam v svojih zgodbah nastavile ogledalo, tako zaporu, kar je imela v mislih direktorica, kot širši družbi. Upam, da bomo v tej sliki v ogledalu našli marsikaj, kar bo treba v prihodnje spremeniti.

Kakšno vlogo, menite, utegne v njihovem življenju odigrati to, da so vam in drugim avtoricam besedil zaupale svoje pretresljive življenjske zgodbe?

Za mnoge pripovedovalke je bila to priložnost, da se izpovedo, za nekatere je bila osvoboditev, češ, zdaj, ko sem povedala, mi je laže. Nekatere bi govorile še; kar je tudi pomembno sporočilo: želijo se pogovarjati – predvsem želijo biti slišane!

SHIA

Streznitev, sočutenje, odrešitev

Odloemek pripovedi časasne prebivalke na naslovu Na grad 25, ki prestaja devet let in pol dolgo zaporno kazen zaradi gospodarskega kriminala in goljufije. Po več hudih boleznih, ki jih je prebolela v tem času, si je zdaj lepo opomogla. Ko bo prišla ven, pravi, da bo srečnejša in se nikomur več ne bo pustila poniževati.

»Če se ne bi zatekla v vse delavnice, če ne bi imela knjižnice, kjer sem se ob poslušanju drugih in dajanju nasvetov zavedela tudi svojih problemov in jih čistila, če ne bi prebrala vseh tistih knjig, ki so mi koristile, se tudi jaz ne bi počutila koristno in ne bi začela rasti. Prišla sem do spoznanja, da tudi jaz lahko kaj delam. Saj tudi če si invalidsko nesposoben, kot sem zdaj jaz, še vedno obstajajo ljudje, ki potrebujejo pomoč, pogovor, potrebujejo, da jim kdo pomije krožnik, da se kdo igra z njihovimi otroki. Nisem nekoristna! Če nič drugega, lahko komu na glas berem. So ljudje, ki so ti hvaležni, če jim prebereš časopis.

Tu sem se lepo zaposlila. Šla sem na vse božje delavnice, črpala sem vse, kar mi je bilo ponujeno, če se je le dalo. Spet sem zacela peti, dvajset let nisem pela, sploh nisem poslušala glasbe. Spomini iz otroštva, ki so vmes izginili, so se vrnili. Vrnila sem si mamo, ko sem z njo spet spregovorila. Bila je jezna name, ker je rekla, da me je opozarjala, kaj in kdo je moj partner, jaz pa nič. Sama sem se morala 'fajn spečt', pa na rit priletet'. Ampak danes lahko rečem samo: 'Hvala, mama, ker si mi stala ob strani.'

Vsakogar skušam slišati in razumeti. Trudim se po najboljših močeh, ampak eni tega nočejo videti. Nočejo sprejeti, da jim je ponujena roka v plus, ne v minus. Je pa kar nekaj takih, ki vedo, da jim je bil zapor rešilna bilka. Dejanska osvoboditev. Jaz sem končno našla svobodo, čeprav sem v zaporu. Osvobodila sem se svojih spon in partnerja.

Zapor me je tudi naučil, da se moraš naučiti živeti s tem, kar imaš. Mama mi je vedno govorila: 'Pokrij se s tako veliko deko, kolikor si velika,' in prav je imela. Meni so pa ves čas noge ven gledale. Na žalost. Ampak danes sem srečna, da mi je deka prav in ne rabim skrbeti, ali mi bodo noge ven pogledale.«